

Modern Büyük Kaçgun

Osmanlı toplumsal ve ekonomik yapısı on altıncı yüzyıla kadar oldukça canlı bir haldeydi. Anadolu'da başta Bursa olmak üzere Kayseri, Ankara, Kastamonu, Amasya, Kütahya, Malatya ve Sivas gibi ticaretin çok güçlü olduğu şehirler bulunmaktaydı. Ancak on altıncı yüzyılda başlayan Coğrafi Keşifler sonucu Batılı devletler, büyük ve ateşli silahlarla donatılmış orduları besleyebilecek konuma eriştiler. Ayrıca sermaye birikimi sayesinde artık teknolojik keşiflere ve bilimsel araştırmalara gerekli kaynağı ayırabilmeye başladılar. Bu durum karşısında geri kalmak istemeyen Osmanlı ise orduyu beslemek için gereken maddi gücü bulamıyordu ve bu sebeple hazine sıkıntısını devalüasyon (para tağşişi) yoluyla çözmeye çalıştılar.

Para tağşişi yönteminin de fayda etmemesi sonucu tasarruf amacıyla o dönem hazineden aylık maaş alan kapıkullarına tımar arazileri verilmeye başlandı. Bunun için de önce Anadolu'daki yeterince güçlü olmayan tımar sahiplerinin arazileri bölünerek bir kısmı hazineye devredildi. Bu bölünme sonucu yeterli gelir elde edemeyen tımar sahipleri, bu kez köylünün üzerine ekstra vergi yükü bindirmeye başladı. Bu vergi yükünü kaldıramayan ve sürekli sömürülen köylüler ise toprağı işlemeyi bıraktılar.

Köylerde kalan genç işsiz erkeklerin bir kısmı medrese öğrencisi oldu, diğer bir kısmı ise bey kapılarında paralı asker olmaya başladı. Bu medrese öğrencileri ve paralı askerler arasında köyleri yağmalama konusunda rekabet baş gösterdi. Sistemin bozulması sonucu ortaya çıkan bu yağmacı işsiz gençleri kullanan beyler, ağalar, tımar sahipleri belli bir süre sonra Celali eşkıyası olarak anılmaya başlandılar. Bu dönemde Anadolu'da devlet otoritesi yok olmuş, köylülerin can ve mal güvenliğini sağlayacak hiçbir güç kalmamıştır. Hatta bölgeye gönderilen paşalar bile belli bir süre sonra köylülere karşı zulümlere başlamıştır.

Böylesine zor bir durumda olan Anadolu köylüsü, en sonunda canını kurtarmak amacıyla mevcut köyleri terk ederek gözden uzak, 5-10 haneli, kimsenin ulaşamayacağı bölgelere kaçmak zorunda kaldı. Tarihimizde buna **Büyük Kaçgun** denmektedir. Bu Büyük Kaçgun sonucunda Anadolu'nun canlı yapısı bozuldu, birbirinden uzak, Anadolu dağınık yerleşimlere sahip çorak bir bölge haline geldi. Bu kaçış aynı zamanda büyük tarım arazilerinin kullanılmasını da engelledi, kaçan köylülerin daha çok hayvancılık ile uğraşan göçebe bir hayat tarzını benimsemesine yol açtı.

Can ve mal güvenliğinin ortadan kalkmasıyla insanlar arasında kadercilik ve kıyamet gününün yaklaştığına dair inanç da o dönemde giderek arttı. İnsanlar dünyada çektikleri sıkıntılardan ötürü bir başka dünya arayışına girdi, bu da dinî bağınazlığın büsbütün tüm Anadolu üzerine bir sis gibi çökmesine neden oldu. Buna ek olarak giderek güçlenen eşkıya gruplarının liderleri padişahın sancakbeyliği veya beylerbeyliği unvanları koparmaya, bey oldukları şehirleri tamamen kendi istedikleri gibi yönetmeye başladılar. Avrupa'da feodalite çöküp daha merkezî bir yönetim anlayışı hâkim olurken Osmanlı'da ise yeniden derebeylik dönemi başlamıştır.

Modern Büyük Kaçgun

Osmanlı'da on altıncı ve on sekizinci yüzyıllar arası yaşanan bu dönemin bir benzerini bugün yaşadığımızı düşünmekteyim. Türkiye Cumhuriyeti'nin yaşadığı ekonomik problemler birçok sorunu da beraberinde getiriyor. Sanayi Devrimi'ni yakalama gayesiyle ortaya çıkan fabrikalaşma hamlesinin Anadolu'nun tamamına yayılamaması, tam nüfus artışı sağlanmışken 70'lerde yaşanan iç karışıklıklar ve 80'li yıllarda başlayan özelleştirme dalgası ve enflasyon, 90'lı yıllardaki kontrgerilla ve terör olayları, 2000'li yıllarda AK Parti iktidarı ile birlikte bu kez daha da artan özelleştirmeler, ahbap çavuş kapitalizminin egemen olması ve bütçeyi sarsan yap-işlet-devret modeli projeler sonucunda bugün hiperenflasyon sorunu ile karşı karşıyayız.

Tıpkı Osmanlı döneminde olduğu gibi yaşanan devalüasyonlar sonucu paranın değeri düşmüş, alım gücü kalmamış ve enflasyon ile halkın beli kırılmış durumda. Sanayileşme sonucu büyük şehirlerde oluşan işçi açığı ihtiyacını karşılamak için köylerde iş imkânının bile isteye yaratılmaması sonucu kitlelerin ucuz iş gücü olarak kentlere göç etmesi sağlandı, ekonomik olarak zor şartlar altında şehirlerin çeperlerindeki gettolara sıkıştırıldı, yeterli eğitime ve fırsat eşitliğine sahip olmaları engellendi. Sendikalar ve emek mücadelesi veren sol Türkiye'de neredeyse tamamen temizlendi ve sanayileşmenin yerini hizmet sektörünün alması ile birlikte hem güvencesizleşen hem de daha da yoksullaşan kitlelerin sorunlarının tam da çözülebileceği bir dönemde ülkeye yüksek sayıda bir göç dalgası başladı.

Bu göç dalgası ekonomik açıdan bakıldığında ucuz işçi gücü ihtiyacını köylerden kente yaşanan göç ile karşılayan sistemin, o da yetmeyince yurt dışından ithal ucuz işçi getirmesi olarak yorumlanabilir. Kültürel açıdan bakıldığında ise homojen toplum yapısının bozularak bir ve bütün halinde hareket edebilecek bir ulus yapısının bozulmaya çalışıldığını söyleyebiliriz.

Ekonomik sorunlar ve gelecek kaygısı tıpkı Osmanlı'daki Büyük Kaçgun döneminde olduğu gibi bugün de kitlelerin giderek daha da dindarlaşmasına sebep oluyor. Bu dünyada kurtuluşu ve huzuru bulamayan insanlar başka dünyalara sığınarak kaderci bir anlayış geliştiriyorlar. Buna ek olarak mevcut hükümetin dinsel eğitim politikalarının da bunda etkili olduğu yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkıyor elbette. Bu durum kitlelerin tarikat ve cemaatlere yönelmelerine, bir millî ulus bilincinin yerini ümmet ve hatta sadece o tarikata ya da cemaate mensup kişilerce paylaşılan bir kapalı, dar kardeşlik bilincinin almasına neden oluyor.

Sosyal medya ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle farklı yaşam biçimlerine tanık olan, bunlara özenen, mevcut sistemden memnun olmayan ve ne işte ne istihdamda olan gençler ise ya uyuşturucu batağına düşüyor ya da kolay para kazanmak hayaliyle mafya ve çetelere katılıyor. Son zamanlarda yaşanan asayiş problemlerinin ve şiddet hadiselerinin arka planını aslında bu anlattıklarım oluşturuyor. Bu asayiş sorununa çözüm bulamayan (ya da bulmak istemeyen) devlet aygıtı ise çetelere ve mafyalara daha çok taviz vermek zorunda kalıyor. Bu tavizleri yargı kararlarında ve infaz yasalarındaki aflarda görebiliriz. Bu tavizler sonucunda da sokaklar giderek güvensizleşiyor ve bu sıkışmışlıktan, problemlerden kurtulmak isteyen insanlar tekrar köylere dönemeyecekleri için yurt dışına kaçmak istiyor.

Yurt dışına kaçabilenler tıpkı Osmanlı köylülerinin herkesten uzak 5-10 haneli yolu dahi olmayan bölgelerde yaşaması gibi, toplumsallıktan uzak bireysel bir hayat sürüyorlar. Böylece kendilerini daha güvenli hissediyorlar. Kalanlar ise bu başıbozukluk döneminde bir şekilde kendisinin ve ailesinin güvenliğini sağlamaya çalışarak, ağır vergiler altında ezilerek hayatını devam ettiriyor.

Tıpkı Şah-Sultan Savaşı döneminde Alevî Türkmenlerin İran'a, İran'daki Sünni Kürtlerin ise Anadolu'ya gelmesi gibi bugün de Sünni dindar Arap ve Afgan kitlelerin göç aracılığıyla ülkemize geldiğini, ülkemizdeki seküler Türk ve Kürt gençlerinin ise yurt dışına gitmek zorunda kaldığını görüyoruz. Nüfus değişimine ek olarak bahsettiğim ekonomik ve toplumsal sorunlar aracılığı ile birbirine güvenmeyen, ortak noktası bulunmayan bir toplum haline getiriyoruz. İnsanların büyük bir kısmı mevcut düzenden memnun değil. Bu durum halkın devlete ve kendi milletine olan bağlılığını zedeliyor. Bütün bu anlattıklarımın sonucu, tıpkı Yakup Kadri'nin *Yaban* romanında bahsettiği; ülkesine, milletine ve hatta kendisine

yabancılaşmış, hiçbir bilinci olmayan yığınlara dönüşme tehlikesinin ufukta belirmesidir. Böyle bir senaryonun yaşanmaması için tekrar asayişin sağlanması, güçlü bir devlet yapısının tesis edilmesi, tersine göç politikalarının hayata geçirilmesi, adil paylaşım dayalı ve emeğin hakkını veren bir ekonomi politikası uygulanması gerekiyor. Ancak tabiri caizse bir sömürge valisi gibi hareket eden mevcut hükümetin böyle bir niyeti olduğunu hiç sanmıyorum.

Osman Can Akdeniz, "Modern Büyük Kaçgun"

<https://www.fikirtepedi.com/siyaset/modern-buyuk-kacgun/> (Yayın Tarihi: 6 Ekim 2024).